

УДК: 378.091:[37.013+101]

Диба Тетяна Григорівна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри фізичної культури та спортивної майстерності

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

t.dyba@kubg.edu.ua

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ВИТОКИ РОЗВИТКУ АКМЕОЛОГІЇ

Анотація. У статті проаналізовано філософські та педагогічні витоки розвитку акмеології починаючи з первіснообщинного ладу, давньому Китаї, Індії, Античності. Автором узагальнено акмевершини соціокультурних відносин в епоху Давнього світу; розглянуто наукові передумови акмеології розроблені 144 році до н.е. Апполодором, представником Олександрійської школи; проаналізовано акмевершини з позиції трьох складових частин світоглядів: міфологічного, релігійного, наукового. У статті визначено витоки акмеології періоду XIV-XIX ст. ст., що охоплюють епоху Відродження, Нового часу, Просвітництва, епоху німецької класичної філософії та узагальнено акме-внесок видатних учених у передумови формування акмеології в Росії.

Ключові слова: акме-внесок; акмеологія; етапи розвитку; передумови акмеології; сутність вершинності (акме).

Вступ. На думку французького філософа Жюль Лашельє: «Людина може залишатися собою лише в тому випадку, якщо вона невпинно намагається над собою піднятися» [11, 57]. Людина, її місце у світі, суспільстві, її розвиток у соціумі, прагнення досконалості – проблемні питання, що завжди хвилювали вчених. З часом формування уявлень про розвиток людини все чіткіше формувалася ідея «вершинності», гармонійного розквіту, шляхів просування до «вершини» [13, 134-142].

Тому останнім часом успішно розвивається науковий напрям – акмеологія, яка розглядає розвиток як невпинне вдосконалення людини.

Загальним основам акмеології присвячені наукові праці російських науковців (О.О.Бодальова, А.О.Деркача, Н.В.Кузьміної). Витоками педагогічної акмеології є наукові праці Н.В.Кузьміної та представників її наукової школи.

В межах професійної акмеології О.О.Бодальов, Н.В.Кузьміна виокремили наступні напрями: педагогічна акмеологія (О.О.Бодальов, А.О.Деркач, В.Н.Тарасова), шкільна акмеологія (А.М.Крамаренко, С.О.Караман,

В.М.Максимова, С.М.Мартиненко), соціальна акмеологія (А.І.Лященко, Г.П.Філіпова), військова акмеологія (В.Г.Михайловський, Л.Г.Лаптев, В.Н.Новіков), медична акмеологія (В.П.Андронов, А.Г.Васюк, С.Н.Толстов); акмеологія управління (А.О.Деркач, В.Г.Зазикін, І.О.Линьова); акмеологія вищої освіти (В.М.Вакуленко, О.А.Дубасенюк, О.Б.Проценко); акмеологія управління освітньо-виховними системати (Г.С.Сазоненко, В.В.Пристапа); креативна акмеологія (Н.Ф.Вишнякова, А.О.Деркач, К.Є.Перепьолкіна); синергетична акмеологія (В.П.Бранський, С.Д.Пожарський); корекційна акмеологія (В.Н.Тарасова); характерологічна акмеологія (А.А.Філозоп); етнологічна акмеологія (В.П.Бранський).

Метою статті є аналіз філософських та педагогічних витоків розвитку акмеології.

Виклад основного матеріалу. Упродовж тривалого часу науковців цікавили різноманітні аспекти життєвого шляху людини, проте найпродуктивніший період дорослості залишався не вивченим. Тому ще у 1928 році видатний російський науковець Н.А.Рибніков запропонував термін «акмеологія» для визначення особливого розділу вікової психології – «психології дорослості або зрілості» та як науки «про розвиток зрілих особистостей» [2; 7].

Оскільки, саме поняття «акмеологія» було введено в науковий тезаурус на початку ХХ ст., це дозволяє назвати акмеологію молодою наукою. Формально це дійсно так. Однак, навіть не розглядаючи історичний аспект проблеми, можна стверджувати, що світоглядні та наукові ідеї акмеологічного змісту щодо розвитку і самовдосконалення людини, повноти його самореалізації в житті, діяльності та творчості є такими ж древніми, як саме наукове знання про людину [8; 9].

Акмеологічні мотиви пронизують усю філософію стародавності.

Як стверджують В.М. Гладкова та С.Д. Пожарський, у первіснообщинній громаді зрілість суспільства визначалася процесом створення матеріальних і духовних цінностей суспільства. Під кульмінацією (акме), розквітом творчих сил суспільства розумівся прояв активного ставлення до життя. Воно характеризується двома аспектами: матеріальним і часовим.

Матеріальний аспект характеризується рівнем застосування різних матеріалів і технікою виготовлення знарядь праці.

Часовий аспект розвитку, в основі якого лежать матеріали знарядь праці і процес виробництва, дає розуміння історичного розвитку суспільства. Акме-розвиток людини пройшов наступні змістові етапи Давнього світу – кам'яна доба, бронзова доба та доба заліза [6, 15-21].

Акме-вершини соціокультурних відносин в епоху Давнього світу, за даними В.М. Гладкової та С.Д. Пожарського, узагальнено нами в табл. 1.

Таблиця 1

Акме-вершини соціокультурних відносин в епоху Давнього світу

Кам'яне століття (2 млн. років до н.е. – 2 тис. років до н.е.)	Бронзове століття (2 тис. років до н.е. – 1 тис. років до н.е.)	Залізне століття (від 1 тис. років до н.е.)
духовне життя: відбувається диференціація осмислювання людиною картин світу в локальних місцях проживання; глибоке освоєння людиною природи; усвідомлення людиною дійсності, більш складний розвиток процесу мислення; перші кроки в галузі образотворчого мистецтва; прагнення людини виразити свої почуття та уявлення у символах (хрест, спіраль, свастика); формування культу вогню, культу жінки; ускладнення уявлень про потойбічний світ; формування історичних передумов язичеського, релігійного, філософського світогляду; розумова діяльність: розширення та поглиблення образного пізнання оточуючого світу; поява уявлень про світобудову в свідомості людини; формування уявлень про існування надприродних сил; формування почуття гармонії, як прагнення звести уявлення про оточуючий світ	духовне життя: посилення локалізації культур; з удосконаленням технічних умінь і навичок у новому виробництві з'явилися нові духовні, естетичні та ідеологічні потреби; мистецтво: антропоморфні зображення пов'язуються з образом чоловіка, який символізує патріархат; в малюнках орнамент набуває нової якості – геометричні форми; житло: будівництво монументальних споруд (менгіри, дольмени, кромлех).	духовне життя: подальші зміни в релігійних поглядах; розширюється та поглиблюється культ чоловічого покровителя роду, культ племінного вождя; удосконалювання релігійно-магічних уявлень про життя; організація релігійних процесів та жертвопринесень; розумова діяльність: виявляється в більш глибокому охопленні явищ життя і значному інтересі до образу людини; мистецтво: нарівні із зооморфними персонажами (тваринами) конкурує образ людини;

<p>до якоїсь рівноваги; мистецтво: прояв елементів гармонії (впевнені лінії, чіткі контури, правильні пропорції); осмислювання ролі точки, поява штрихування, об'єму; відтворення дій людини (біг, стрибки, танець); поява кольорових гравірованих зображень людини; поширення петрогліфів; прагнення прикрасити всі предмети, що має людина; формування окремих знаків-символів, які позначають «обличчя», «душу»; прагнення перенести властивості людини на предмети, природу в цілому; прагнення симетрії та певного ритму малюнка.</p>		<p>провідним видом творчості залишається прикладне мистецтво; житло: будівля поселень; будівля фортець, як захист від нападу.</p>
--	--	--

Розвиваючись, первіснообщинний лад став фундаментом, на якому виросла наступна, більш висока формація – давні Китай, Індія, Античність.

Історико-філософський розвиток античної філософії дійшов такого періоду, що з'явилась об'єктивна необхідність об'єднати знання як за часом та змістом, так і за акмеологічністю досягнень конкретного результату.

Є.Н.Богданов, В.Г.Зазикін вважають, що наукові передумови акмеології, були розроблені 144 році до н.е. Апполодором, представником Олександрійської школи [1, 24; 10, 68-72].

Акмеологія розглядала максимальну досконалість, як вершину розвитку діяльності, вершина по-грецькі – ἀκμή, яке, в свою чергу, знаходить свої корені в слові «axis» («вістря») і означає: «вищий ступінь чого-небудь, розквіт»; «en akmu eipai» (бути в акме) – «бути в розквіті, на вищому ступені розвитку» [5, 12]. При цьому під «акме» малось на увазі такий стан індивідуума, при якому досягається найвищий результат його діяльності («зоряний час»), а не процес його досягнення. Апполодор, розвиваючи вчення про акме, визначив найвищу точку розвитку як кульмінацію діяльності та ввів латинське визначення ἀκμή (акме), як *floruit* – (розквіт).

Сутність методу фіксації досягнень видатних подій Апполодор виклав у фундаментальній праці, чотиритомнику – «Хроніка» (Деркач А.А., Зазыкин В.Г., 2003. – 256 с.): 1) Опис подій і явищ за фрагментами з творів таких авторів, як Ферекид, Гекатей Мілетський, Акусилай, Гелланікос та ін. (VII-VI ст.ст. до н.е.). 2) Об'єднання усіх фрагментів і нових знань у єдину хронологічну систему – Геродот у V ст. до н.е., Евгемер у III ст. до н.е. 3) Вивчення закономірностей при застосуванні принципу акмеологічності в хронологічному описі філософської діяльності видатних мислителів було здійснене в II ст. до н.е. хронографами: Сотіоном (біля 200 р. до н.е.), Гераклітом Лембоським (II ст. до н.е.), Герміппом із Смірни (біля 200 р. до н.е.). Таим чином, аналіз історичних подій, як досягнень (акме) особистості і держав, у часі був здійснений з використанням методів: описово-фрагментарного, хронологічно-системного, методу фіксації досягнень видатних подій. Сутність методу акмеологічної хронографії наведена на рис.1.

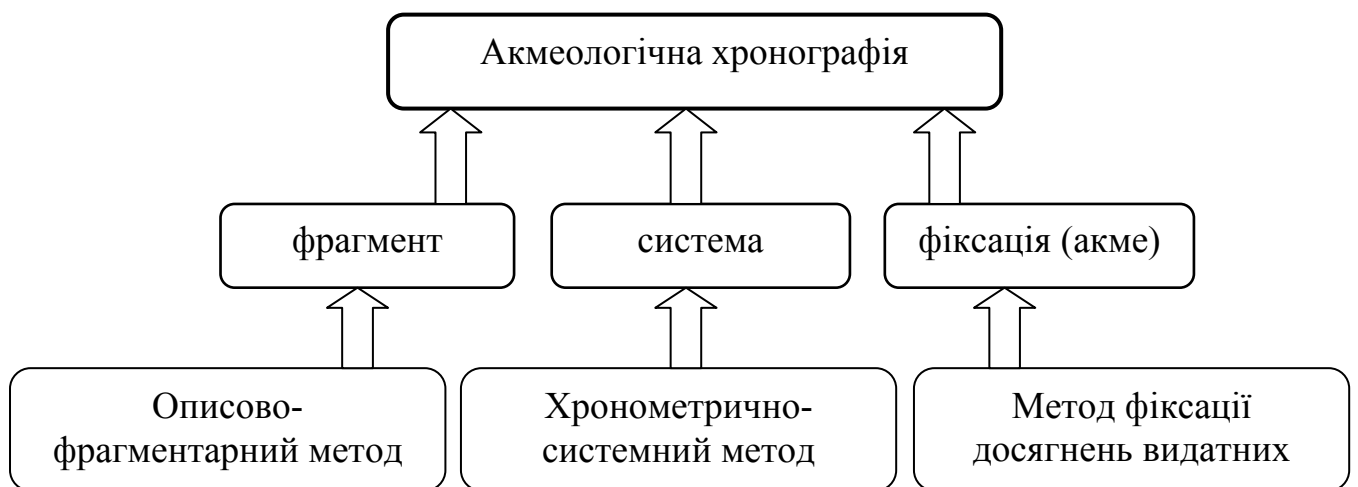

Рисунок 1. Елементи акмеологічної хронографії [12, 82]

Науковий метод Апполодора дозволив поєднати змістову частину (значимість) досягнення досконалості з визначенням їх в часі (хронології) (рис. 2.).

Отож, старогрецькі дискографи, складаючи життєписи прославлених мудреців і філософів, часто вказували не дати їх життя, а той час, коли вони представили себе світу саме як мудреці і філософи, тобто час, на який припадав вищий пік їх діяльності – час їх «розквіту», акме. Так, «пора розквіту акме (сорокаріччя)

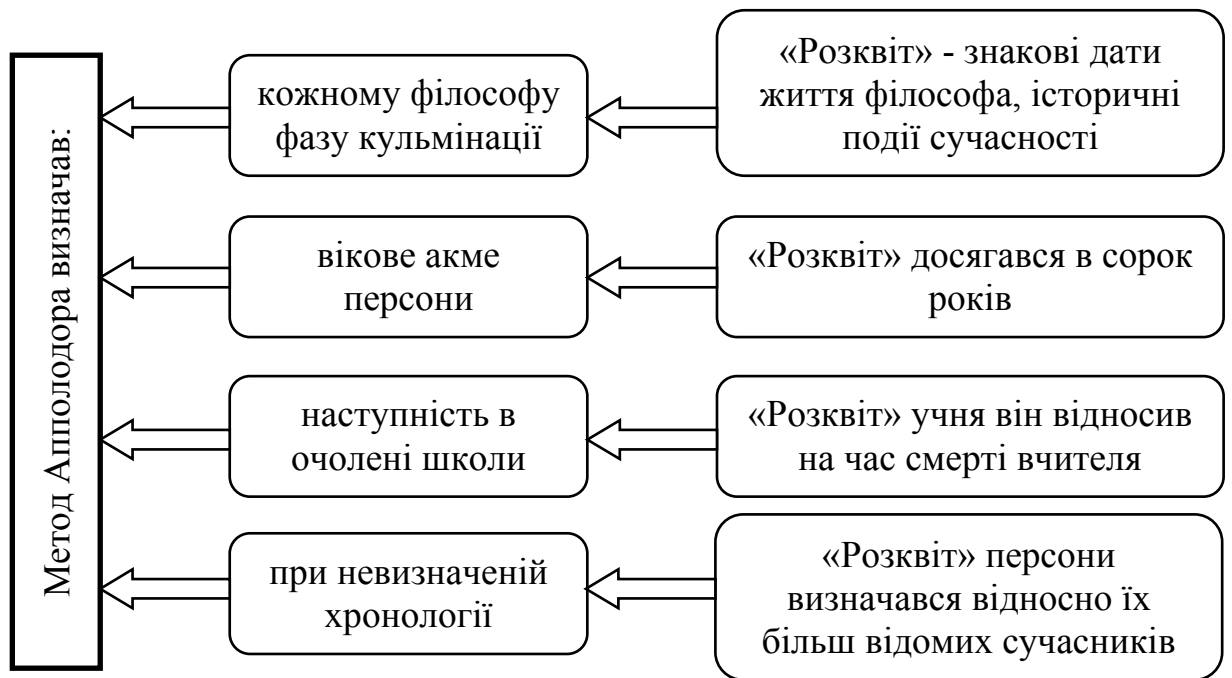

Рисунок 2. Структура методу Аполлодора [12, 84]

Геракліта припадала на 69-у олімпіаду, тобто на 504-501 рр. до н.е., ... Зенона – на 78-у чи 79-у олімпіаду, тобто на 60-ті рр. до н.е., ... Протагора – на 84-у олімпіаду, тобто на 444-441 рр. до н.е.» [2, 43].

Вчені виділяють три підходи розуміння досконалості згідно акмеологічної точки зору античності [12, 87].

Перший підхід: розуміння глобального акме, що уособлює загальнолюдську мудрість цивілізацій (піраміди – найвищі творіння Єгипетської цивілізації; Терасні сади у Вавілоні – вершина Вавілонської цивілізації; символи Зевса й гори Олімп, втілені в скульптурі Зевса, – вершина Грецької цивілізації).

Другий підхід: розуміння локального акме, що уособлює конкретні місцеві (просторово-часові) найвищі досягнення (Колосс Родоський; Фароський маяк в Олександрії).

Третій підхід: індивідуальне акме, що символізує найвищу мудрість та прояв почуття любові конкретної людини (Храм Артеміді в Ефесі; Мовзолей в Галікарнасі).

Акмеологія як наука про досягнення конкретного результату, з огляду на еволюцію розвитку античної філософії як передісторії, на першому її етапі була

орієнтована на осмислення природи, на другому етапі в центрі знаходилась людина, на заключному – в центрі уваги етична проблематика.

Таким чином, передісторія розвитку акмеології (Давня Греція), за даними В.М.Гладкової, С.Д. Пожарського, нами доопрацьована та представлена у табл. 2.

Таблиця 2

Передісторія розвитку акмеології (Давня Греція)

Етап	Напрямок	Сутність акмеологічного напрямку (представник)
Перший	Життєствердна, раціональна – «аполонівська засада»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Накреслюється тенденція і створюються передумови для поширення діяльності видатних мудреців і розповсюдження їхніх ідей у широке коло осіб, що осмислюють дійсність. 2. Формується принцип поширення мудрості у формі знань і організації навчання вершинам діяльності. 3. Підвищується роль системного знання і створюються передумови поширення мудрості в організованих формах (школи, ліцеї академії т.д.) (Фалес). 4. Формується сам принцип навчання, передачі вищих осмислених форм знань у формі наукових теорій (Біант). 5. Позначено проблему нерівності, осмислена ієрархізація суспільства як ступінь розвитку людини і суспільства; сформульовано принцип досконалості, як спосіб досягнення результату при русі догори за ієрархічною градацією (Піттак, Солон, Періандр). 6. Удосконалення системи понять гармонії як взаємодії між частинами і цілим у практичній діяльності (Хілон, Клеобух).
Другий	1-ша стадія – орієнтагорі на осмислення природи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сформувалося саме поняття «акме», що означало вищу точку в розвитку людини, як внутрішню гармонію, визначену почуттям міри. 2. Гармонія визначалася як онтологічна сутність при переході від хаосу до космосу (Демокрит). 3. Рух до акме здійснюється на основі творчої активності особистості в комплексі фізичного, розумового і морального розвитку (Піфагор). 4. Усі речі, все удосконалювання у світі має початок «апейрон» і нескінченно невизначений тілесний «фізис» (Анаксимандр). У результаті змішання засад, «коренів усіх речей» (вогню, повітря, землі і води) утвориться величезна куля – Сферос як точка удосконалення світо творення з подальшим розвитком таких понять як геосфера, біосфера, атмосфера, ноосфера (Анаксимен). 5. Динаміка вдосконалювання утворюється з боротьби протилежностей (Гераклід, Емпедокл).

2-га стадія – орієнтагорі на осмислення сутності людини	<p>1. Перенесення уваги з проблеми космосу на проблему людини та її життя, як члена суспільства, що припускає розгляд нових точок акме, як результату взаємодії людини в суспільстві:</p> <p>а) вводиться поняття «чеснота» (совість), що не дається від народження; її досягнення в ході удосконалювання людини ґрунтується на знанні (Сократ);</p> <p>б) визначено головний скарб – Душа (розум), удосконалювання якого здійснюється через розумову активність і морально орієнтоване поведження (Платон).</p> <p>2. Знання дасть можливість людині керувати собою й удосконалювати себе (Аристотель).</p> <p>3. Акме – результат знання, тобто самовладання, а самовладання – влада над собою, воля, керування інстинктами (Анаксимандр).</p>
3-тя стадія – осмислення сутності пізнання, етична проблематика	<p>Сформовано передумови розвитку акме:</p> <p>1. Удосконалювання, як автономність від світу, як повернення назад до «золотого часу», до природи без обмежуючих рамок суспільства.</p> <p>2. Формування писаного акме (Піррон), досконалість стримування від усяких суджень; вищий ступінь досконалості – незворушність і безтурботність.</p> <p>3. Вище благо людини (акме) – задоволення, насолода (гедоне); прагнення рівноваги, тихих радощів – звільнення душі від страху (Епікур).</p> <p>4. Удосконалювання як подолання невідповідності між нашими бажаннями і ходом речей у світі, жити згідно природі (Епіктет), скорятися долі в гармонії з божественною волею (Сенека); спокій і байдужість до усього, що відбувається в світі (Аврелій); чисте споглядання.</p>

Вченими було виділено складові поняття акмеологічності в середньовічній філософії через категорії добра і зла, що представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Поняття акмеологічності в середньовічній філософії [6, 70]

Представник	Ідеї акмеологічності
Філон Олександрійський	<ul style="list-style-type: none"> - Бог створив світ ідей – Логос. - Логос – розум Бога, сукупність його досконалості; ототожнення з Христом. - Логос – посередник між абсолютною суттю Бога і світу. - Логос – світовий порядок, краса і гармонія, він зводить усю розмаїтість речей до єдності. - Досконалість – звільнення від проти розумних пристрастей, що йдуть від тіла, шляхом надії і покаяння.
Климент Олександрійський	<ul style="list-style-type: none"> - Учення про Сина Логоса – посередника між богом і світом, законом і розумом усього суцього.

	<ul style="list-style-type: none"> - Три аспекти Логосу – він: креативна засада світу, засада мудрості, засада порятунку. - Прагнення людини до богопізнання, порятунок лише на підставі богоугодних справ, підкріплення віри праведними справами. - Людина має подобу Логосу. Причина зла – вільна воля душі.
Ориген Олександрійський	<ul style="list-style-type: none"> - Душа вільна, здатна до добра і зла. - Розум вирішує, як чинити людині, але Бог при цьому спрямовує рухи волі «до гармонії і користі єдиного світу».
Тертулліан	<ul style="list-style-type: none"> - Поляризація добра і зла поділяє суспільство на два табори: «табір диявола» і «табір Бога» (світське і церковне суспільства). - Християнин – мандрівник у цьому світі, який орієнтований на духовні християнські цінності, і його надії спрямовані в потойбічне майбутнє.

Витоки акмеології періоду XIV-XIX ст. ст. охоплюють епоху Відродження, Нового часу, Просвітництва, епоху німецької класичної філософії.

І.Т.Фролов зі співавторами вважають, якщо в Середньовіччі в людині на перше місце ставилася душа, а до тіла культивувалося зневажливе ставлення, то в епоху Відродження вершина розвитку розуміється як максимальний рівень самореалізації цілісної людини [4, 217]: Монетті вважав, що людина як творець матеріальної і духовної культури, має сутність духовно-тілесної краси; на думку Петрарки для людини типовими є мотиви милування природою, гімни земній любові, мотиви індивідуалізму; К.Салютаті, Л.Бруні, П.Браччоліні, Л.Альберті стверджували, що людина – діяльна, творча особистість – будь то в мистецтві, політиці, техніці; Піко делла Мірандола приділяв увагу величчю людини, значущості особистості, яка визначається власними заслугами, а людина – творець самого себе; за Макіавеллі, людина може протиставити себе об'єктивним обставинам і змусити служити собі ці обставини за допомогою волі, енергії, сили, рішучості та сміливості, «загальним благом» у політиці є не особистий інтерес правителя, а створення сильної і єдиної національної держави; Монтель вважав, що удосконалювання і виховання людини – це гармонія фізичних якостей, «зовнішності» разом з її душею, а законним є все, що нам дала природа, законне і природне прагнення використання благ життя.

На формування акме-філософії Нового часу вплинули багато факторів: ідеї відродження, церковна реформація, соціально-економічні й технічні зміни, які відбулися в житті народів Європи.

Виділяються наступні складові поняття акмеологічності епохи Нового часу [6, 86] за Б.Спінозою: концепція людини – універсальна причинна детермінація з ототожненням причинності і необхідності, раціональне пізнання дає змогу усвідомити необхідність і своє місце у вільній необхідності; за М.Лейбніцем, монади – духовні утворення, створені Богом, що дав їм «необхідні сили», а душі людей – найбільш розвинені монади, розвиток монад відбувається від нижчої до вищої, тому світова гармонія – коли кожна монада посідає певне місце в світовому порядку (акт божественної волі). Отож, світ поступово розвивається й продовжує вдосконалювати.

Наступний етап розвитку акмеології формується в XVIII столітті в епоху Просвітництва. Просвітительський рух є неоднорідним, але він має загальні риси. Найвідоміші його представники – Ф.-М. А.Вольтер, Ж.-Ж.Руссо, Ж.Ламетрі, К.Гельвецій, Д.Дідро, П.Гольбах.

Також вчені виділяють складові поняття акмеологічності філософії Просвітництва, на прикладі акме-розвитку у педагогіці Ж.-Ж.Руссо [6, 95]:

- перше - ідея природного виховання (люди, живучи в суспільстві, псують все гарне, що було створене природою);
- друге – дитину потрібно виховувати в ізоляції від поганого суспільства, «наодинці з природою» (людина за своєю природою добра й треба допомагати їй розвинути свою доброту);
- третє – не насилувати натуру дитини, дослухатися до голосу природи, поводитися з нею як з повноцінною особистістю;
- четверте – підготовка людини до життя, формування вільної й цілісної людської особистості, розвиток в неї чесності, самостійності, активності.

Вершинність досягнень французьких матеріалістів XVIII ст. в гармонійному вихованні людини, а головною умовою досягнення акме є гармонійне вдосконалення людини.

Німецька класична філософія розглядає акме, як моральне вдосконалення. Як вважає Г.П.Васянович, подальший етап удосконалення особистості розглядається з позиції незалежності моралі від релігії [3, 65]: за І.Кантом механізм удосконалення показаний через застосування понять «максима» (бажання, намір суб'єкта поводитися певним чином) й «імператив» (загальнозначущий зміст, що має значення волі кожної розумної істоти); М.Гегель розглядає досконалість через поняття абсолютної ідеї, як закономірний, поступальний розвиток, що містить три елементи: а) чиста логіка – суб'єкт пізнання (погляд зсередини), б) вчення про зовнішню реальність – об'єкт пізнання (відображення об'єктивної реальності), в) повернення абсолютної ідеї до себе, і об'єкт стає суб'єктом діяльності у формі самопізнання. Вершиною розвитку логічного мислення є розробка М.Гегелем системи загальних категорій (буття, небуття, наявного буття, якості, кількості й міри).

Передумови формування акмеології в XVII-XIX ст. базуються на розвитку природничих наук та наук про людину. Процес формування акмеології в Росії характеризувався становленням акмеологічності розвитку людини (антропогенезу)

С.Д.Пожарський відзначає найбільш яскраві, вагомі вершини розвитку російської науки й акме-внески видатних учених, відомих особистостей, які узагальнено нами в табл. 4.

Таблиця 4

Акме-внесок видатних учених у передумови формування акмеології в Росії

ПІБ вчених	Акме-внесок
В.М.Татищев (1686-1750 рр.)	Автор першої в історії світової науки програми-анкети для збору відомостей з географії, історії, етнографії різних галузей. Програма Татищева склала основу більш докладних програм-анкет, що вивчають різні аспекти розвитку людини.
М.В.Ломоносов (1711-1765 рр.)	Засновник першої наукової хімічної лабораторії при Академії наук у 1748 р.; нової російської поетичної літературної мови; ініціатор перших російських експедицій для збирання географічних та етнографічних матеріалів, перших антропологічних описів народів Сибіру та Камчатки. Почесний член Стокгольмської і Болонської академій.
М.М.Міклухо-Маклай	Розробив вчення про людину, про рівність людських рас у 70-ті роки XIX ст. Перший вчений, який відвідав Нову Гвінею.

(1846-1888 рр.)	Уродженець України з козацької родини.
Карл Бер (1792-1876 рр.)	Автор краніологічних праць, присвячених народам Західної Європи, Сибіру, південних районів Росії
І.М.Балинський (1827-1902 рр.)	Засновник російської вітчизняної психіатрії, створив організаційні передумови побудови в Росії наукової психіатрії.
І.П.Мержеєвський (1838-1908 рр.)	Створив перший психологічний центр Росії, підготував більше 50 висококваліфікованих психіатрів, здійснював експериментальні дослідження анатомо-фізіологічних властивостей головного мозку.
І.М.Сеченов (1829-1905 рр.)	Розробив фундаментальну «рефлекторну теорію психічного».
В.М.Бехтерев (1857-1927 рр.)	Ідейний генератор природничо-наукової та експериментальної психології, безпосередній організатор у Росії нового наукового напрямку – психології розвитку.
І.П.Павлов (1849-1938 рр.)	Засновник вчення про вищу нервову діяльність людини, розробив метод умовних рефлексів.
О.О.Ухтомський (1875-1942 рр.)	Засновник вчення про домінанту як базальний принцип роботи нервових центрів.

Висновок. Таким чином, філософські та педагогічні витоки розвитку акмеології – нової галузі науки, що виникла на перетині багатьох людинознавчих наук: філософії, психології, педагогіки, соціології дозволяють зробити висновок, що у центрі уваги акмеології перебуває доросла зріла людина, динаміка її розвитку як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності з акме-унікальністю. Подальше вивчення розвитку акмеології дозволить визначити закономірності досягнення вершин особистістю і суспільством та знайти шляхи удосконалення сучасної людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданов Е.Н., Зазыкин В.Г. Введение в акмеологию. 2-е изд., перераб. и доп. Калуга: КГПУ, 2001. – 144 с.
2. Бодалев А.А. Вершина развития взрослого человека: характеристики и условия достижения. – М.: Флинта-Наука, 1998. – 168 с.
3. Васянович Г.П. Вступ до філософії: Навчальний посібник. – Львів: Норма, 2001. – 216 с.
4. Введение в философию: Учебник для вузов. В 2 ч. Ч.1 / Под общ. ред. И.Т.Фролова. – М.: Политиздат, 1989. – 367 с.
5. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь. М.: ГЛК, 1991. – с. 248
6. Гладкова В.М., Пожарський С.Д. Основи акмеології: Підручник. – Львів: Новий світ-2000, 2011. – 320 с.
7. Деркач А., Зазыкин В. Акмеология: Учебное пособие / – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.

8. Деркач А.А., Кузьмина Н.В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. – М.: РАУ, 1993. – 32 с.
9. Деркач А.А., Михайлов Г.С. Методология и стратегия акмеологического исследования. – М.: МПА, 1998. – 148 с.
10. Зазыкин В.Г. Об определении акмеологии как науки // Акмеология. 2012, №2 (42). – С. 68-72.
11. Пальчевский С.С. Акмеологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: Кондор, 2008. – 398 с.
12. Пожарский С.Д. Акмеология философии успеха. – СПб: Северный колледж, 2010. – 255 с.
13. Семенов И.Н. Акмеология – новое направление комплексных исследований в современном человекознании // Общественные науки и современность. – 1998. - №3. – С. 134-142.

Рецензенти

Мартиненко С.М. - д. пед. н., проф.,

Стаття надійшла до редакції 24.03.2015

ФИЛОСОФСКИЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИСТОКИ РАЗВИТИЯ АКМЕОЛОГИИ

Дыба Татьяна Григорьевна

кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент, заведующий кафедрой физической культуры и спортивного мастерства

Киевский университет имени Бориса Гринченко, г. Киев

t.dyba@kubg.edu.ua

Аннотация. В статье проанализированы философские и педагогические истоки развития акмеологии начиная с первобытнообщинного строя, древнем Китае, Индии, Античности. Автор обобщен акмевершины социокультурных отношений в эпоху Древнего мира; рассмотрены научные предпосылки акмеологии разработаны 144 году до н.э. Апполодор, представителем Александрийской школы; проанализированы акмевершины с позиции трех составных частей мировоззрений: мифологического, религиозного, научного. В статье определено истоки акмеологии периода XIV-XIX вв. ст., охватывающих эпоху Возрождения, Нового времени, Просвещения, эпоху немецкой классической философии и обобщены акме-вклад выдающихся ученых в предпосылки формирования акмеологии в России.

Ключевые слова: акме-вклад; акмеология; предпосылки акмеологии; сущность вершинности (акме); этапы развития.

THE PHILOSOPHICAL AND PEDAGOGICAL ORIGINS OF ACMEOLOGY DEVELOPMENT

Tetiana H. Dyba

PhD in physical education and sport, associate professor, head of physical education and sports skills

Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv

t.dyba@kubg.edu.ua

Abstract. In the article the philosophical and pedagogical backgrounds of acmeology development beginning from the primitive communal system era, the ancient China, India and Antique world. The author summarized acmeological peaks of socio-cultural relationships of the ancient world; reviewed the scientific prerequisites of the acmeology developed by Apollodorus in 144 year B.C. in the Alexandrian philosophy school; the acme peaks have been analyzed on the bases of next three components of the outlook: mythological, religious and scientific. In the article beginnings of XIV-XIX st. acmeology have been identified that include Renaissance epoch, Modern period, Age of Enlightenment and German idealism; also the acme-contribution of the famous scholars into backgrounds of acmeology formation in Russia.

Key words: acmeology; acme-contribution; stages of development; the backgrounds of acmeology; the essence of peaks (acme).

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bogdanov, E.N., Zazykin, V.G. (2001). The introduction to acmeology. Kaluga: KGPU, 2001. – 144 p. (in Russian).
2. Bodalev, A.A. (1998). The top of adult development: characteristics and conditions of achievement. Moscow: Flinta-Nauka, 1998. – 168 p. (in Russian).
3. Vasyanovych, G.P. (2001). The introduction to philosophy: textbook. Lviv: Norma, 2001. – 216 p. (in Ukraine).
4. Frolov, I.T. (1989). The introduction to philosophy. Part 2. Moscow Politizdat, 1989. – 367 p. (in Russian).
5. Veyisman, A.D. (1991). Greek-Russian Dictionary. Moscow: GLK, 1991. – P. 248 (in Russian).
6. Gladkova, V.M., Pozharskyi, S.D. (2011). Basics of acmeology: textbook. Lviv: Novy svit-2000, 2011. – 320 p. (in Ukraine).
7. Derkach, A., Zazykin, V. (2011). Acmeology: textbook. St. Petersburg, 2003. – 256 p. (in Russian).
8. Derkach, A.A., Kuzmina, N.V. (1993). Acmeology: towards the top of professionalism. Moscow: RAU, 1993. – 32 p. (in Russian).
9. Derkach, A.A., Myhayilov, G.S. (1998). Methodology and strategy of the acmeological studies. Moscow: MPA, 1998. – 148 p. (in Russian).
10. Zazykin, V.G. (2012). To the definition of the acmeology as a science. Acmeology. 2012, №2 (42). – P. 68-72. (in Russian).
11. Palchevsky, S.S. (2008). Acmeology: textbook for students. Kyiv: Kondor. - 2008. – 398 p. (in Russian).
12. Pozharsky, S.D. (2010). Acmeology of the success philosophy. St. Petersburg, Severny koledzh. - 2010. – 255 p. (in Russian).
13. Semenov, I.N. (1998). Acmeology as a new direction of complex researches in the modern sciences of human beings. / Obzhshestvennyye nauki i sovremennist– 1998. - №3. – P. 134-142. (in Russian).